

МЕСЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ЧОВЕКОВИТЕ

ПРАВА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

октомври 2014

СОДРЖИНА

ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

- Шести напад над ЛГБТИ Центарот за поддршка и активисти
- Потчинето судство на извршната власт
- Уставниот суд без аргументирана дебата за правото на абортус
- Ограничена слобода на јавен собир и прекумерно демонстрирање полициска сила

ЗАТВОРЕНИ ИНСТИТУЦИИ

- Фекална вода за осудените и притворени лица во Затвор Куманово
- Избегнување одговорност за тортура над дете штитеник

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ПРАВА

- Нема да има придобивки за жените од проектот на ФЗОМ

СУДСКИ СЛУЧАИ

- Спорна максималната должина на притворот во Република Македонија

ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

1* ШЕСТИ НАПАД НАД ЛГБТИ ЦЕНТАРОТ ЗА ПОДДРШКА И АКТИВИСТИ

На 23.10.2014 година, подружницата на Хелсиншкиот комитет, ЛГБТИ Центарот за поддршка организираше приватна прослава во кафе барот „Дамар“ во Старата скопска чаршија, со цел обележување на двегодишнината од неговото отварање. Околу 21:30 часот, група од околу триесет млади луѓе, молскавично и во стампедо во трк пристапија од двете страни на улицата покрај кафе барот. Насилниците маскирани со качулки на главите, вооружени со стаклени шишиња и други тврди предмети го каменуваа објектот и исто толку брзо исчезнаа во околните улички. Во моментот на настанот, во кафе барот Дамар имаше повеќе од шеесет лица, од кои едно момче и една девојка се наоѓаа надвор од објектот, пред влезната врата. Групата ги нападна со стаклени шишиња и со удари во пределот на главата и телото со што им нанесе телесни повреди. Додека ги удирале, напаѓачите постојано им кажувале дека треба да си одат од тука и дека „тука нема место за педери“. Неколку од лицата кои се наоѓаа во внатрешноста на кафе барот се здобија со помали расекотини од разлетаните парчиња стакло.

Ова е шести напад врз ЛГБТИ Центарот и неговите активности во текот на неговото двегодишно функционирање, од кои четири каменувања (две за време на јавни настани додека во објектот имаше посетители) и два обиди за палење на поранешните канцеларии на Центарот. Со исклучок на нападот врз ЛГБТИ Центарот од 02.03.2013 година, кој беше дел од поголеми протести со меѓуетнички предзнак, за сите други случаи истрагата е се уште во тек. Поради ниската стапка на расветлување и гонење на овие дела, поради отсуството на институционална осуда за предходните случаи, како и поради говорот на омраза и повиците на насилство против ЛГБТИ луѓето кои се појавија на дел од интернет порталите и социјалните мрежи, Националната мрежа против хомофобија и трансфобија на РМ (каде Хелсиншкиот комитет и ЛГБТИ Центарот се дел од координативното тело), истапи во јавноста со јасно утврдени барања до премиерот на Владата, републичкиот јавен обвинител и министерката за внатрешни работи. Во своите четири барања, НМХТ се обрати за јавна осуда на насилството од омраза против ЛГБТИ луѓето; брзо разјаснување и ефикасна судска постапка за овој, но и за предходните четири нерасчистени случаи; и отворање на кривична истрага за говорот на омраза кој следеше на социјалните мрежи по нападот и против медиумите кои пред настанот објавуваа содржини со говор на омраза и повици на насилство против ЛГБТИ луѓето.

Комитетот ги анализираше објавите во електронските, социјални мрежи и медиуми пред и по настанот и констатира дека голем вести на интернет портали на македонски и албански јазик беа објавени информации на настанот како и изразен говор на омраза во делот на коментари. Содржината на коментарите честопати е

екстремна повикувајќи на насилство или одобрување на нападот како правилен начин на постапување со заедницата. Комитетот изразува загриженост за заканите насочени кон заедницата но и директно кон организацијата преку коментари на официјалната страница на соц. мрежа „Фејсбук“. Исто така фотографии со омаловажувачки и недостоинствен текст се забележани за извршната директорка на Комитетот по социјалните мрежи што е резултат на континуираниот однос на неказливост на говорот и делата од омраза од страна на надлежните институции. За таа цел, Комитетот бара Јавниот обвинител да посвети особено внимание на петте нерешени случаи на насилни напади како и на говорот на омраза поттикнат од јавни личности и одредени медиуми насочен кон невладините организации и заедницата.

На 30-ти октомври, Амбасадорот на Обединетото Кралство НЕ Чарлс Едмунд Гарет; Шефот на Делегацијата на ЕУ, НЕ Аиво Орав; НЕ Питер Верхеен в.д Амбасадор на Холандија, НЕ Лоренс Оер – амбасадорка на Франција, Амбасадорката на Германија – НЕ Кристине Д. Алтхаузер и претставникот на Амбасадата на САД – г-н Рајен Стонер го посетија ЛГБТИ Центарот за поддршка и пред медиумите ја пренесоа пораката дека сторителите на сите напади врз ЛГБТИ Центарот и активистите за човекови права мора да бидат изведени пред лицето на правдата. На 28 и 29 Октомври, со соопштенија за јавност истапија и голем број на меѓународни невладини организации, меѓу кој и Амнести интернешнл. Покрај осудата на нападот, овие организации во своите соопштенија побараа и брза и ефективна истрага и укажаа на потребата полицијата и обвинителството посебно да го истражат основаното сомнение дека нападот бил мотивиран од дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родова припадност.

2* ПОТЧИНЕТО СУДСТВО НА ИЗВРШНАТА ВЛАСТ

Скандалозното приведување на речиси сите судии и други вработени во Одделението за прекршоци во Основен суд Скопје 1 Скопје, поради наводно основано сомневање за злоупотреба на службена положба и овластување во полициската акција наречена „Јустиција“, ја потресе македонската јавност, во која беа уапсени ни помалку ни повеќе 14 судии и 11 стручни и други службеници на скопскиот кривичен суд! Потсетуваме дека во правна држава судиите за своето несовесно или неажурно работење одговараат пред Судскиот совет, како што впрочем тоа е пропишано и во Уставот на РМ, Законот за судови и Законот за судскиот совет. Полицијата може да апси судии само за други кривични дела, или во случаи на утврдени сериозни незаконитости кои претходно ќе ги утврди судскиот совет.

Основниот суд Скопје 1 Скопје, никако неможе да биде надлежен за постапување по овој предмет, а од причина што осомничените судии што воедно се вработени во истиот насловен суд во прекршочното одделение. Па следствено на ова ниту судијата во претходната постапка не бил надлежен да постапува по овој предмет. Истотака зачудува фактот дека по спектакуларното приведување и ставање на товар едно сериозно дело како што е „Злоупотреба на службена положба и овластување“, со што се оштетил буџетот на Република Македонија, обвинението беше преквалификувано на самиот распит во многу полесно дело „Несовесно работење“.

Од информациите со кои располага Хелсиншкиот комитет, судиите и стручните соработници се товарат дека некои предмети застариле, па со тоа го оштетиле буџетот. Институтот застареност е законска категорија, имплементирана во законот, а при тоа не влегувајќи во оценка на доказите, судиите и стручните соработници донеле пресуда, меѓутоа извршувањето на предметот не е нивна работа, тоа го вршат државните службеници од одделението за извршување на санкции.

Зачудува фактот, што за вакво кривично дело, према осомничените се определени сосема неосновани мерки на претпазливост и тоа, забрана за напуштање на град Скопје и редовни јавување во суд.

Со прес-конференцијата на Министерството за внатрешни работи, воедно истото во својство на јавен обвинител и на судија во истовремено даде објаснување на сите докази и веќе ги огласи за виновни осомничените и даде „стручни“ напаствија, како според нив треба да се ценат доказите и третираат осомничените

Начинот на приведување е шокантен и намерно медиумски покриен, со што се повторуваат претходните практики на МВР за јавно приведување на осомничените со медиумска експонираност, што секако влијае на презумпцијата на невиност на осомничените. Со ваквото постапување воочлива е тенденцијата на извршната власт да влијае врз судската, со што се нарушува принципот на владеење на правото. Повеќе од очигледно е дека оваа акција беше спроведена за да се дефокусира вниманието на јавноста од извештајот за напредокот на земјата на Европската Комисија за Република Македонија, кој содржи остри критики кон извршната власт. Имено, акцијата беше спроведена истиот ден кога извештајот беше објавен. Тоа се потврдува и од изјавата на Министерката за внатрешни работи на Република Македонија, дадена на вчерашната прес конференција, според која ваквото постапување на судиите било „јавна тајна“, а сега веќе министерството имало потврдени информации и анализи поради кои наводно постојат основани сомненија дека се сторени кривични дела.

Освен горенаведеното, овој случај ги потврдува критиките дека механизмите за надзор над судиите не функционираат согласно меѓународните стандарди и не можат да обезбедат заштита за граѓаните. Најлошо од сè е што со овие апсења се задава последен и досега најтежок удар по самостојноста, независноста и интегритетот на судството. Судиите кои се под нескриена пресија и закана не можат независно да ја вршат судската функција. Ова е крајот на правната држава и гласна најава за воведување на полициска држава во Република Македонија.

На крајот, кога веќе станува збор за совесно и професионално вршење на доверената функција, јавно го повикуваме МВР да објасни зошто полицијата од година во година има сè послаби резултати во откривањето на сторителите на пријавени кривични дела. Имено, според податоците на државниот завод за статистика, од 35000 пријавени сторители на кривични дела - 20000 останале непознати! Во 2005 година од 24000 пријавени само 8000 останале непознати! Ќе одговара ли некој за ова? Се чуваат ли можеби некои случаи во фиоките на МВР? Се работи за дела каде жртви се граѓаните на Република Македонија, за разлика од случајот „Јустиција“, каде жртва е државниот буџет, за кој власта очекува да го

полнат граѓаните преку казни. Јавно прашуваме, дали е поголем криминал кога парите на граѓаните се прелеале кај криминалците или тоа што парите од ситни прекршоци на граѓаните не се прелеале во државната каса?

3* УСТАВНИОТ СУД БЕЗ АРГУМЕНТИРАНА ДЕБАТА ЗА ПРАВОТО НА АБОРТУС

Уставниот суд на 08.10.2014 година ја отфрли иницијативата за оценување на уставноста и законитоста на неколку членови на Законот за прекинување на бременоста која беше доставена пред една година од ХЕРА, Хелсиншкиот комитет за човекови права, Реактор, Коалицијата „Сексуални и здравствени права“ и проф. Ристова – Астеруд. Дебатата која се одвиваше во Уставниот суд околу поднесената - иницијатива не доликуваше на институција која треба да ги брани уставотворните темели на Република Македонија. Освен неколку сериозни аргументи за законот и неговата врска со уставните одредби од еден судија, дискусијата врз која се донесе негативната одлука избобилуваше со:

- Лични убедувања: абортусот е убиство;
- Лични искуства и стравови: примери за релации меѓу родители и деца;
- Морални оценки: поврзување на абортусот со неверство;
- Идеолошки убедувања: поврзување на абортусот со „либерални вредности“ и со истополовите бракови кои го загрозуваат одржувањето на нацијата.

За жал ова се случува по информирањето за случаи во кои животот на жените беше поставен под прашање заради одредбите од законот од 2013. Ваквата неконструктивна дебата во Уставниот суд доаѓа по низа критики за новоизбраните судии кои особено се однесуваа на нивната компетентност и независност. Може да констатираме дека Уставниот суд не успеа да се издигне над агресивните -кампањи на извршната власт за многудетни семејства и да го заштити правото на жената сама да одлучува за прекинувањето на бременоста, без отежнување на постапката и без пристрасни советувања со кои жените се повикани да не ги убиваат децата, жените се осудуваат, односно агресивно се убедуваат да се задржи плодот по секоја цена.

Сметаме дека сето ова претставува одлагање поради кое жените веќе не се во можност да ја прекинат бременоста. Се уште сметаме дека Законот за прекинување на бременоста придонесува за деградирање и нехуман третман, како и за загрозување на здравјето и животот на секоја жена која сака да ја прекине бременоста.

4* ОГРАНИЧЕНА СЛОБОДА НА ЈАВЕН СОБИР И ПРЕКУМЕРНО ДЕМОНСТРИРАЊЕ ПОЛИЦИСКА СИЛА

На 11-ти октомври, 2014 година, Здружението на стечајни работници УНИТ одржа протести во Скопје, Куманово, Крива Паланка и Штип. Причината за

организирањето на протестите беше стапувањето на сила на законот со кој требаше да обезбеди обесштетување оваа категорија граѓани, но кој поради својата формулација, не се однесува на најголемиот дел од стечајците. Лидерката на УНИТ, Љиљана Георгиевска, смета дека законот кој се донесе за материјално обесштетување на оваа категорија на граѓани е неуспешен – бидејќи голем дел од нивното здружение не се опфатени. Хелсиншкиот Комитет за Човекови Права на РМ испрати свои набљудувачи на протестите во Скопје и Куманово, а беше во контакт со локалниот претседател на здружението во Крива Паланка. Протестите поминаа во мирна атмосфера со исклучок на Крива Паланка каде што е изречена забрана за протест од страна на полициските службеници со изговор дека не биле известени за одржување на јавниот собир. Локалниот претседател е легитимиран и покрај сите обиди да го одржи предвидениот протест, бил оневозможен и приморан да се повлече.

Овие информации им беа соопштени на набљудувачите на Комитетот. беа и со најголема бројност во Куманово. Хелсиншкиот комитет потсетува дека смеќавањето и ограничувањето на јавните собири станува практика со што се нарушува правото на слободно изразување односно несогласување во форма на мирен протест. Воедно, набљудувачите забележаа високо присуство на полициски службеници од повеќе единици, многу побројни и непотребно ангажирани за обезбедување на правото на протест на мала група граѓани. Полициски службеници со маскирна униформа и полициска возила за применување на сила према група (водени топови) можеа да се забележат во позадината на зградата на Владата на РМ, каде што се одржа протестот. Тоа што е нејасно е зошто МВР ги третира стечајните работници од УНИТ на ваков начин, како ризична група и која е финансиската оправданост за ангажирање на овие полициски сили за мала група граѓани? Исто така Комитетот изразува загриженост за практиката на заобиколување на граѓаните кои протестираат во круг од полициски службеници кои непотребно го ограничуваат/обезбедуваат просторот околу граѓаните.

ЗАТВОРЕНИ ИНСТИТУЦИИ

5* ФЕКАЛНА ВОДА ЗА ОСУДЕНИТЕ И ПРИТВОРЕНИ ЛИЦА ВО ЗАТВОР КУМАНОВО

Во текот на 2014 година до Хелсиншкиот комитет за човекови права се обраќаа осудени лица кои издржуваат затворска казна во Затвор Куманово. Затворот беше пуштен во употреба во септември 2013 година, а од страна на властите беше промовиран како установа која ги исполнува европските стандарди. Особено загрижувачки се поплаките на осудените лица дека во затворот често се случува да нема вода од два до три дена, а воопшто не се обезбедува топла вода. Имено, во затворот нема ниту систем за водоснабдување ниту санитарна инфраструктура за отпадни води. Водата која се користи за пиење, готвење, перење и капење се носи со цистерни. Според информациите добиени од осудените лица и жителите во

околината на затворот, бунарот од кој се црпе вода се наоѓа во с. Градиште, Куманово.

Претставници на Комитетот во октомври 2014 година го пронајдоа бунарот и обезбедија примерок кој беше предаден на испитување до Институтот за јавно здравје во Скопје. Истиот месец го посетивме семејството кое живее во непосредна близина на затворот, а кое се соочува со поплавување на својот дом и двориште од фекалните води кои се испуштаат од затворот. Сидовите на куќата на семејството кое се состои од двајца сопружници на 80 годишна возраст се поплавени од темелите па сè до висина од два метра. И покрај тоа што семејството се обратило до надлежните органи, од нивна страна или воопшто не било одговорено или се прогласиле за ненадлежни. При посетата, согласно техничките предуслови, беше земен примерок и од водата од приватен бунарот на семејството.

По лабораториското испитување на Институтот за јавно здравје на Република Македонија за водата која се користи во Затвор Куманово, во извештајот е наведено следново „Испитаниот примерок сива вода за пиење НЕ ОДГОВРА на законските и стручни прописи за бактериолошка анализа заради зголемен вкупен број на бактерии“. Во извештајот се наведува дека водата е фекално загадена како и тоа дека постои зголемена електролитска спроводливост. Дополнително се наведува дека „потребно е да се врши редовна дезинфекција за да може да се употребува за пиење“. Резултатите од бунарот на семејството се уште позагрижувачки при што се наведува дека анализираниот примерокот НЕ Е БЕЗБЕДЕН за консумирање од страна на човекот.

Поради ваквата состојба Комитетот се обрати до Управата за извршување на санкциите, Државниот санитарен и здравствен инспекторат, Државниот инспекторат за животна средина и Народниот правобранител. Од наведените институции беше побарано итно да постапат во согласност со своите надлежности и да го спречат можното ширење на заразни болести и загадувањето на животната средина. До затворањето на овој извештај одговор добивме од Управата за извршување на санкциите која ги демантираше нашите наоди и не извести дека водата за Затвор Куманово се носи од друг бунар, а не од оној чија вода беше анализирана. Во својот допис, Управата воопшто не се осврна на ситуацијата со погоденото семејство. Државниот инспекторат за животна средина ги најде основани нашите наоди за испуштањето на фекалиите во природата и на Затворот му наложи веднаш да престане да ја загадува животната средина и приватниот имот на семејството. И покрај ваквата одлука, Затворот не постапи по налогот на инспекторатот. Народниот правобранител, откако го посетил затворот и зборувал со околу 30 осудени лица и погоденото семејство не извести дека одлучил да спроведе постапка за утврдување на веродостојноста на нашите наводи. Хелсиншкиот комитет продолжува да ги следи постапките на надлежните институции во справувањето со овој проблем.

Хелсиншкиот комитет на 30 јуни 2014 се обрати до јавноста и надлежните институции за глувонемото дете - жртва на тортура од страна на ЈУ Завод за заштита и рехабилитација Бања Бањско. Претставници на Комитетот, во тој временски период ја посетија здравствената установа и им се даде можност да остварат средба со малолетното дете. Според медицинската документација, беше утврдено дека се работи за дете со комбинирани пречки во развојот - психички и физички. Степенот на пречките во психичкиот развој е умерен, додека за пречките во телесниот развој се утврдени пречки во говорот и гласот и тешка форма на церебрална парализа. Претставниците на Комитетот, за време на посетата имаа можност да го видат детето и да утврдат дека нормално се движи - оди и трча, оттука, се наметнува сомнежот за погрешно поставена дијагноза од страна на докторите кои го изготвиле наодот и мислењето за видот и степенот на попреченост во физичкиот или психичкиот развој на малолетното дете.

Земајќи ги предвид сите околности, Хелсиншкиот комитет достави барање за информации до: Министерството за труд и социјална политика, Министерството за здравство, ЈЗУ Клиничка болница „Д-р Трифун Пановски“, Државниот здравствен инспекторат и Народниот правобранител. Од надлежните институции беше побарано: да биде извршена рекатегоризација со која точно ќе биде утврдена здравствена состојба на детето и ќе му се овозможи соодветна грижа и нега; да се изврши надзор врз работата на Центарот за социјални работи Битола и да се превземат мерки за утврдување на одговорност на овластените лица што постапиле во конкретниот случај. Понатаму, на ЈЗУ Клиничка болница „Д-р Трифун Пановски“ Битола и предложивме да превземе мерки за внатрешен надзор над стручната работа на стручните лица кои го изготвиле наодот и мислењето за видот и степенот на попреченост за развојот на детето. Исто така му беше предложено на Министерството за здравство, да изврши надзор над законитоста на работата на ЈЗУ Клиничка болница „Д-р Трифун Пановски“ – Битола. Од Народниот правобранител побаравме да не информира кои активности и мерки се преземени од нивната страна, односно дали планираат да извршат надзор над законитоста на работата и надзор над стручната работа на ЈЗУ Клиничка болница „Д-р Трифун Пановски, – Битола.

Во текот на месец октомври Министерството за труд и социјална политика го информираше Комитетот дека се преземени мерки и покренати дисциплински постапки спрема вработени во Министерството и постапка пред надлежниот центар за социјална работа за преиспитувањето на решението за сместување на детето. Исто така во врска со случајот на малолетниот Л.Р: донесен е нов Наод и мислење од ЈЗУ УК Психијатрија, согласно кој детето е категоризирано како лице со комбинирани пречки во развојот, односно се работи за аутизам т.е. нарушување од аутистичен спектар, придружено со ментална ретардација и отсуство на говор.

Од друга страна, одговорот добиен од Министерството за здравство е целосно различен и спротивен од дописот на Министерството за труд и социјална политика.

Со овој допис Министерството за здравство го извести Комитетот дека по извршениот инспекциски надзор од страна на Државниот здравствен и санитарен инспекторат не биле констатирани никакви повреди, ниту пак грешки од страна на надлежните лица и институции кои биле задолжени за овој случај. Дополнително, Основното јавно обвинителство сè уште се нема произјаснето по кривичната пријава за овој случај поднесена од Хелсиншкиот комитет.

Оваа ситуација, за Комитетот е алармантна и спорна, затоа што две надлежни државни институции, Министерството за труд и социјална политика и Министерството за здравство, за истиот случај за малолетното лице Л.Р известија на различен начин. Недозволиво е за еден ист случај надлежните органи да доставуваат различни дописи кои си противречат еден на друг, а оваа ситуација е особено неповолна за малолетниот Л.Р. бидејќи додека надлежните институции не се координирани во решавањето на проблемот, тој ги трпи последиците и не може целосно да ги искористи бенефициите од здравствената заштита.

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ПРАВА

7* НЕМА ДА ИМА ПРИДОБИВКИ ЗА ЖЕНИТЕ ОД ПРОЕКТОТ НА ФЗОМ

Хелсиншкиот комитет и останатите членки на Мрежата за заштита од дискриминација изразуваат загриженост за најавениот Владин проект за побрза исплата на надоместокот на родилките. Сметаме дека истиот ќе биде дополнителна пречка за жените да се вработат и да можат да ги остварат правата од работен однос. Имено, со овој проект исплатата на надоместокот за породилно отсуство треба да ја прават работодавците кои потоа треба да бараат од Фондот за здравствено осигурување на Македонија (ФЗОМ) да им ги врати парите.

Во Република Македонија најголем број од невработени жени се на возраст од 25 – 34 години, односно во репродуктивниот период. Разлики помеѓу жените и мажите постојат и во однос на регулираниот работен однос, односно бројот на формално вработени мажи е поголем од бројот на формално вработени жени, а учеството на вработени жени во приватниот сектор е помал во однос на мажите. Како една од причините кои ФЗОМ ја истакнува при најавување на овој проект е побрза исплата на надоместокот за породилно отсуство, особено во првите месеци од раѓањето на бебето. За рефундирање на вака платените средства, работодавачот ќе треба да поднесе и барање за рефундирање што само по себе ќе подразбира обременување на постапката за поврат на средства на работодавачот. Во инфомацијата испратена до јавноста ФЗОМ потенцира дека со воведувањето на овој проект нема да постои никаква дискриминација за било кој учесник, како и дека овој проект е најпрво во интерес на вработените.

Како мрежа за заштита од дискриминација, укажуваме на бројните неофицијални докази кои упатуваат кон тоа дека директната дискриминација е распространета,

особено во приватниот сектор, во форма на присилување на жените да потпишуваат договори според кои нема да раѓаат за одреден временски период, поставување на лични прашања за семејството за време на интервјуата за работа, како и откази по завршувањето на породилното отсуство. Поради ова, сметаме дека вака предложеното решение не само што нема да овозможи еднаков третман и навремено исплаќање на надоместокот за породилно отсуство, туку ја поддржува негативната пракса на невработување на млади жени во репродуктивен период. Дополнителната дискриминација врз младите и бремените жени ќе придонесе кон отежнат пристап до работа и слабеење на и онака слабата економска сигурност на жените во Република Македонија. Поради ова сметаме дека ФЗОМ треба да го повлече овој предлог и да преземе мерки преку кои на жените ќе го обезбеди правото на надомест поради бременост и раѓање од страна на државата, без доцнења.

СУДСКИ СЛУЧАИ

8* СПОРНА МАКСИМАЛНАТА ДОЛЖИНА НА ПРИТВОРОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Судскиот случај „Ровер“, во кој дел од обвинетите се наоѓаат во притвор повеќе од две фодини по подигнувањето на обвинителниот акт, предизвика поделеност помеѓу претставниците на правната професија во врска со тоа колку изнесува максималниот дозволен рок за притворање на обвинетите. Имено, согласно чл. 207 од стариот (но сè уште применлив) Закон за кривичната постапка по подигнување на обвинението притворот може да трае најмногу до една година за кривичните дела за кои може да се изрече казна затвор до 15 години или до две години за кривичните дела за кои може да се изрече доживотен затвор. Имајќи предвид дека во случајот „Ровер“ на дел од обвинетите им се суди за соучесништво во двојно убиство (дело за кое е можно изрекување на доживотен затвор) тие се наоѓаат во притвор над две години.

Според праксата на Основниот суд Скопје 1 кој раководи со предметот, како притвор не се смета периодот помеѓу објавувањето на првостепена пресуда и нејзиното евентуално укинување од Апелациониот суд, како што беше случај во предметот „Ровер“. Според Судот, по завршувањето на главната расправа и објавувањето на првостепената неправосилна пресуда притворот е определен под друг основ, согласно член 371 ст. 6 и 7, може да трае до започнување со издржување со казната, односно правосилноста на пресудата. Сепак, ваквиот аргумент и пракса не ги следи Основниот суд во Штип. Имено, во предметот К.бр. 224/12, во кој на обвинетиот му се судело за кривично дело за кое не е предвидено доживотен затвор, обвинетиот бил ослободен по истекот на една година, со образложение дека е изминат максималниот рок во кој едно лице може да се држи во притвор. Како и во предметот „Ровер“, така и во К.бр. 224/12 на Основниот суд

Штип била објавена пресуда која подоцна била укината од Апелациониот суд Штип.

Дилемата за должината на притворот и кој период се смета за притвор во смисла на неговата должина е стара најмалку 26 години. Отворена е преку случајот *BÖHLER v AUSTRIA* (Application No. 11968/86) во кој членот на Европската комисија за човекови права Стефан Трехсел (денешен судија во Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија) не се согласил со мислењето на мнозинството (11 наспроти 5 гласа) дека не се смета за притвор периодот помеѓу првостепена пресуда и нејзиното укинување од повисок суд. Во своето Издвоено мислење Трехсел ја наведува пресумпцијата на невиност како главен аргумент поради кој лишувањето од слобода не може да се смета како издржување на казна, туку единствено како притвор. Комисијата предметот го препратила до Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) каде едногласно е одлучено дека периодот од првостепена пресуда до нејзино евентуално укинување не може да се смета за притвор во смисла на неговата должина (Член 5(3)). Според тоа немало повреда на Конвенцијата по овој член. Во подоцнежен случај, *Punzelt v. the Czech Republic* (Application no. 31315/96) потврдено е ваквото стојалиште на Судот.

И покрај ваквиот став на ЕСЧП, Хелсиншкиот комитет би сакал да потсети дека Европската конвенција за човекови права ги гарантира минималните стандарди за заштита на човековите права што државите членки на Советот на Европа мораат да ги исполнат. Тоа во никој случај не ги спречува државите членки преку домашното законодавство да обезбедат и повисоки стандарди за заштита на човековите права. Впрочем, повисокиот стандард на заштита е обезбеден преку нашиот Закон за кривичната постапка кој јасно и прецизно утврдува дека должината на притворот по подигнувањето на обвинението не смее да го надмине максималниот рок од две години. Поради тоа го повикуваме Основниот суд Скопје 1 да ја преиспита својата пракса и да ја почитува одлуката на законодавецот должината на притворот да се ограничи на максимални една, односно две години во зависност од кривичното дело.